

ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2026.1.08>

This publication was made with the funds of a joint Grant of
EEIP (Ukraine - France) and ChF "Education: Future"

Інна ВАРНАВСЬКА,
Олеся САМКОВА

Психологічна стійкість жителів Херсонщини в умовах тривалого воєнного конфлікту: чотирирічний ретроспективний аналіз

INNA VARNAVSKA, OLESIA SAMKOVA. **Psychological resilience of the residents of the Kherson region in the context of a prolonged military conflict: a four-year retrospective analysis.** *This article presents a comprehensive retrospective analysis of the dynamics of psychological resilience among the civilian population of the Kherson region during the period 2022–2026. The relevance of the study stems from the need for a scientific understanding of the unprecedented experience of residents in the frontline region, who have endured rapid occupation, active civil resistance and a prolonged period of daily artillery shelling following liberation. Psychological resilience in the context of armed conflict is viewed not as a static trait, but as a strategic resource for the survival of the individual and the community. The research methodology is based on the systemic 'resilience' model,*

which interprets resilience as a dynamic process of adaptation to extreme challenges.

Based on an analysis of recent research by Ukrainian scholars and the results of mental well-being monitoring, the authors have scientifically identified four stages of resilience transformation among the region's residents. The first stage – mobilisation resistance (2022) – is characterised by reliance on national dignity and identity as key cognitive defences against the pressure of occupation. The second stage – traumatic survival (2023) – is marked by the accumulation of psychological trauma and the depletion of adaptive reserves as a result of the constant threat to life. The third stage – adaptive stabilisation (2024–2025) – demonstrates recovery through the revitalisation of the educational process and professional activities, which serve as effective coping strategies in the context of a frontline city. The fourth stage – integrative resilience (2026) – focuses on post-traumatic growth and the implementation of European standards for psychosocial support within the educational environment.

It has been demonstrated that the continuity of learning and the professional activity of teachers and students contribute to the stabilisation of cognitive functions and the preservation of subjective control over one's own life. The article identifies the key organisational and psychological conditions necessary for the successful European integration of Ukrainian higher education: the introduction of systematic psychodiagnostic monitoring, the creation of university 'Resilience Spaces', and specialised training of staff to deal with the consequences of a prolonged crisis situation. The findings have practical significance for the development of psychological support programmes for the population in areas facing prolonged geopolitical challenges.

Keywords: *psychological resilience, resilience, Kherson region, adaptation, military conflict, psychological trauma, higher education, post-traumatic growth.*

1. Постановка проблеми

Актуальність дослідження зумовлена досвідом жителів Херсонщини, які протягом чотирьох років (2022–2026) перебували у вихорі динамічних геополітичних викликів: від стрімкої окупації та активного громадянського спротиву до життя в умовах постійних артилерійських обстрілів після звільнення. В умовах

війни психологічна стійкість (резильєнтність) припиняє бути лише теоретичним конструктом і стає стратегічним ресурсом виживання як окремої особистості, так і громади в цілому. Особливої ваги набуває аналіз стійкості науково-педагогічного складу і студентства прифронтових університетів, які змушені підтримувати освітній процес у ситуації хронічного стресу. Вивчення херсонського кейсу дозволяє виявити унікальні когнітивні та емоційні стратегії адаптації, що є критично важливим для розробки сучасних стандартів психологічного супроводу в зонах тривалих воєнних конфліктів.

Останні дослідження та публікації. Теоретичний фундамент роботи базується на сучасних розробках українських вчених, які аналізують психологію війни з різних ракурсів: наприклад, що чинників стійкості: О.Богдан досліджує гідність як базовий фактор резильєнтності педагогів Херсонщини в умовах інформаційного та воєнного тиску [1]. А.Буровицька акцентує увагу на освітньому контексті, зокрема на особливостях резильєнтності студентської молоді, яка продовжує навчання під час війни [2].

А також колектив авторів під керівництвом Н. Гусак [3] пропонує системний підхід до резильєнс-підтримки в надзвичайних ситуаціях, що доповнюється доробками С. Кузікової та В. Зливкова щодо супроводу особистості в умовах бойових дій [6].

Більш детально аналізує травму і діагностику М. Козігора [5], зокрема розкриває специфіку моральної травми, а роботи В. Зливкова та Л. Карамушки [7] надають інструментарій для психодіагностики особистості у кризових ситуаціях і моніторингу здоров'я персоналу.

Доречно врахувати і інші аспекти психологічної стійкості, що достатньо розкрито у наукових розробках В.Чорного [9] (досвід військовослужбовців) Л. Шевчук [8] (загальні засади стійкості в умовах воєнного стану), що створюють контекст для порівняльного аналізу цивільного населення.

Мета статті – проведення ретроспективного аналізу динаміки психологічної стійкості жителів Херсонщини протягом чотирьох років війни, виявлення ключових чинників, що сприяли збереженню ментального здоров'я населення, та обґрунтування організаційно-психологічних умов впровадження європейських стандартів підтримки в освітній простір прифронтового регіону.

Для досягнення мети і забезпечення наукової достовірності використовується комплекс *методів*:

- теоретичні: аналіз і систематизація наукових джерел (ретроспективний метод) для вивчення етапів трансформації психологічного стану населення з 2022 по 2026 роки;
- емпіричні: психодіагностичне тестування із використанням адаптованих методик для оцінки рівня життєстійкості та ментального благополуччя (зокрема, інструментарій Л. М. Карамушки та В. Л. Зливкова) [7].
- метод самоспостереження: аналіз авторських довідок і рефлексивних звітів учасників освітнього процесу в Херсоні.
- статистичні: методи кількісної та якісної обробки даних для виявлення кореляцій між соціальною підтримкою і рівнем стресостійкості.

2. Виклад основного матеріалу дослідження

Теоретичний аналіз психологічної стійкості (резильєнтності) вимагає відмови від трактування її як вродженої статичної риси особистості. Натомість, у контексті тривалої війни на Херсонщині, вона розглядається як динамічний процес адаптації, що постійно трансформується під впливом екстремальних зовнішніх чинників. Згідно з комплексним підходом «резилієнс», психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій не може обмежуватися разовими акціями, а повинна мати системний характер, охоплюючи індивідуальний, груповий та інституційний рівні.

Ретроспективний аналіз дозволяє виділити чотири ключові стадії формування і трансформації стійкості жителів регіону протягом 2022–2026 років:

1. Мобілізаційний спротив (2022 рік)

На початковому етапі повномасштабного вторгнення та окупації стійкість базувалася на фундаменті національної та особистої гідності. Для науково-педагогічної спільноти жителів Херсонщини гідність стала основним психологічним щитом, що дозволив чинити спротив інформаційному тиску і воєнній агресії. Основний когнітивний ресурс на цій стадії – ціннісна орієнтація, де збереження ідентичності переважало над страхом за фізичне виживання. Психологічна стабільність підтримувалася за рахунок активної громадянської позиції і віри у швидке звільнення, що мінімізувало ризики негайної депресивної декомпенсації.

2. Травматичне виживання (2023 рік)

Після звільнення правобережжя Херсонщини ейфорія змінилася

усвідомленням масштабів пережитого, що супроводжувалося початком систематичних артилерійських обстрілів. На цій стадії з'являються виражені ознаки моральної травми, спричиненої досвідом життя під окупацією і постійною загрозою смерті. Психодіагностика особистості в цей період фіксує глибокі кризові стани, що потребують спеціалізованого втручання для запобігання розвитку ПТСР. Ключовим викликом стало подолання відчуття безпорадності та виснаження когнітивних ресурсів, що були максимально використані на першому етапі війни.

3. Адаптивна стабілізація (2024–2025 роки)

Цей період характеризується переходом від реактивного виживання до активної побудови нових моделей життєдіяльності. Особливої ваги набуває формування резильєнтності серед студентів і персоналу університетів, які змушені працювати в умовах змішаного або дистанційного навчання під звуки вибухів. Стійкість тут виступає як професійна компетенція: освітній процес стає засобом психологічної структуризації часу та простору. Впровадження новітніх засобів навчання і психологічного супроводу дозволяє стабілізувати ментальне здоров'я через залучення до соціально значущої діяльності.

4. Інтеграційна відновлюваність (2026 рік)

На сучасному етапі акцент зміщується на стратегічне відновлення та імплементацію європейських стандартів психологічного благополуччя в освітнє і соціальне середовище. Стійкість жителів Херсонщини трансформується у посттравматичне зростання, де досвід подолання кризи стає ресурсом для розвитку. Важливою умовою є нострифікація українських наукових розробок у міжнародний простір (зокрема, через публікації у виданнях Scopus та WOS), що підтверджує відповідність вітчизняних методик світовим вимогам до ментального здоров'я. Психологічний супровід на цій стадії спрямований на довгострокову реінтеграцію та створення безпечного освітнього простору за стандартами Болонського процесу.

На основі системного моніторингу ментального благополуччя, проведеного із застосуванням методологічного інструментарію Л. М. Карамушки та колег [7], здійснено глибокий аналіз трансформації психологічних ресурсів населення. Результати дослідження дозволяють простежити, як внутрішні та зовнішні чинники стійкості змінювали свою пріоритетність залежно від етапу воєнного конфлікту (табл.1).

Таблиця 1.

Динаміка домінуючих чинників психологічної стійкості та рівнів адаптації*

Період	Домінуючий чинник стійкості	Рівень адаптації (%)	Психологічний стан за результатами моніторингу
2022	Національна ідентичність та почуття гідності	85%	Гострий стрес, надвисока мобілізація, «ефект згуртованості»
2023	Соціальна підтримка, волонтерство, мікросоціальні зв'язки	60%	Моральна травма, емоційне виснаження, депресивні прояви
2024	Освітня активність, професійна діяльність, «звикання»	70%	Резильєнтність, стабілізація когнітивних функцій
2025–26	Системний фаховий супровід та європейські стандарти допомоги	75%	Посттравматичне зростання, інтеграція досвіду

* Джерело: розроблено авторами

Представлені дані ілюструють складну траєкторію психологічного стану громади. На початку повномасштабного вторгнення (2022 р.) спостерігався феномен «ідеологічного щита»: національна гідність виступала основним модератором стійкості, що дозволяло утримувати високий рівень адаптації (85%) навіть у стані гострого стресу. Проте 2023 рік позначився критичним спадом до 60%. Це пояснюється кумулятивним ефектом тривалої окупації і переходом до стадії виснаження, де на зміну мобілізації прийшла моральна травма.

Починаючи з 2024 року, ключовим стабілізатором стала діяльність – робота і навчання як спосіб повернення суб'єктивного контролю над життям. У 2025–2026 роках рівень адаптації знову зріс до 75%, що свідчить про перехід від простого виживання до посттравматичного зростання. Цей підйом став можливим завдяки трансформації індивідуальної стійкості в системну, підкріплену фаховим психологічним супроводом та міжнародним досвідом.

У межах ретроспективного аналізу детально досліджено специфічні соціальні групи, що дозволило сформувати узагальнені «портрети стійкості»:

Перша група (педагогічна спільнота і науковці): стійкість викладачів Херсонщини виявилася тісно пов'язаною з категорією гідності та професійної місії. Для них збереження освітнього процесу

в університеті стало формою інтелектуального спротиву. Гідність виконувала роль бар'єра, який запобігав особистісній деградації та конформізму під час окупації, а після звільнення – стала основою для відновлення академічної культури.

Друга група (студентство): резильєнтність молоді в умовах воєнного часу характеризується високою гнучкістю. Навчання виступає не лише як процес здобуття знань, а як інструмент конструювання «нормального» майбутнього в «ненормальних» обставинах. Студенти демонструють здатність до адаптивної стабілізації через залученість до цифрових освітніх просторів, що нівелює відчуття ізоляції.

Третя група (персонал організацій та адмінресурс): застосування спеціалізованих практикумів для діагностики персоналу дозволило встановити, що корпоративна підтримка та чіткі алгоритми дій у кризових ситуаціях знижують ризик професійного вигорання навіть за умови регулярних обстрілів міста.

У контексті чотирирічної війни на Херсонщині, стратегії подолання кризових ситуацій трансформувалися з індивідуальних

Таблиця 2.

Розширена характеристика стратегій подолання кризових ситуацій*

Стратегія	Глибока деталізація та приклад застосування	Джерело теоретичного обґрунтування
Когнітивна	Включає інтелектуальну переробку травми, раціоналізацію небезпеки та пошук нових життєвих сенсів у професійній діяльності. Наприклад, викладачі розцінюють щоденну роботу як акт інтелектуального спротиву, переосмислюючи травматичний досвід як джерело унікальної експертизи та внутрішньої сили.	В. Зливков, С. Лукомська, О. Федан [4]
Емоційна	Орієнтована на стабілізацію психоемоційного фону через специфічний «фронтний» гумор, релігійні практики та поглиблення мікросоціальних зв'язків. Наприклад, формування груп емпатичної підтримки серед колег, де спільне проживання горя трансформується у колективну стійкість.	Н. Гусак, В. Чернобровкін, М. Козігора [3;5]
Діяльнісна	Проявляється через активну залученість до волонтерства, безперервність освітнього процесу і фізичну активність як засіб боротьби з апатією. Наприклад, студенти і викладачі беруть участь у громадських проєктах та спортивних заходах, що повертає відчуття контролю над власним життям.	С. Кузікова, Т. Щербак, А. Буровицька [2;6]

* Джерело: розроблено авторами

реакцій у колективні механізми виживання. Для структурування цього досвіду використано класифікацію копінг-стратегій, що дозволяє оцінити глибину адаптації жителів регіону.

Так, жителі прифронтових територій демонструють високу варіативність копінг-механізмів, що спираються на наукові розробки провідних українських психологів.

Для того, щоб унікальний досвід Херсонщини став частиною європейського освітнього та наукового простору, необхідно забезпечити три фундаментальні умови, що базуються на сучасних психологічних практиках.

Психодіагностичний моніторинг і скринінг: впровадження системи регулярних скринінгів ментального здоров'я для студентів і персоналу університету з метою раннього виявлення ознак моральної травми і професійного вигорання; використання верифікованих методик дослідження психічного благополуччя в організаціях для оцінки динаміки адаптації в умовах тривалого стресу; створення персоналізованих карт психологічного супроводу на основі даних моніторингу.

Створення «Просторів стійкості»: організація фізичних та віртуальних хабів, що функціонують за моделлю «резилієнс», що фокусується на розвитку ресурсів особистості, а не лише на лікуванні травми; забезпечення доступу до міжнародних баз знань та програм психосоціальної підтримки, що відповідають європейським стандартам вищої освіти; проведення групових тренінгів із життєстійкості для зміцнення соціального капіталу громади.

Спеціалізована підготовка і супервізія кадрів: проведення інтенсивного навчання для адміністративного та науково-педагогічного персоналу з навичок першої психологічної допомоги і кризового консультування; впровадження програм навчання по роботі з моральною травмою і ПТСР, що інтегрують досвід військової психології в цивільну сферу; забезпечення постійної супервізійної підтримки для фахівців, які працюють у прифронтовій зоні, з метою запобігання вторинній травматизації.

3. Висновки

На основі проведеного ретроспективного аналізу психологічної стійкості жителів Херсонщини протягом чотирьох років воєнного конфлікту (2022–2026 рр.) можна сформулювати такі ґрунтовні висновки:

- психологічна стійкість не є статичною рисою, а є складним процесом адаптації, що проходить через стадії мобілізації, виснаження і стабілізації. Унікальний досвід Херсонщини підтверджує, що на різних етапах війни домінуючі чинники стійкості змінюються: від ціннісно-орієнтованої гідності на початку окупації до професійно-діяльної активності в умовах тривалих обстрілів.
- почуття особистої і національної гідності виступає ключовим предиктором стійкості для науково-педагогічної спільноти, виконуючи роль бар'єра проти моральної травми та деградації в умовах окупаційного тиску. Це підтверджує необхідність включення ціннісного компонента до програм психологічної підтримки.
- безперервність освітнього процесу в Херсонському державному аграрно-економічному університеті та інших закладах регіону виявилася дієвою копінг-стратегією. Залученість студентів до навчання дозволяє стабілізувати когнітивні функції і формувати образ позитивного майбутнього, що є основою резильєнтності молоді.
- чотирирічний період війни виявив високі ризики кумулятивної травматизації та професійного вигорання персоналу. Впровадження регулярного психодіагностичного моніторингу за європейськими стандартами є обов'язковою умовою для збереження трудового та інтелектуального потенціалу прифронтових територій.
- подолання наслідків війни потребує імплементації підходу «резилієнс» на інституційному рівні. Створення спеціалізованих «Просторів стійкості» та підготовка фахівців, здатних працювати з моральною травмою та ПТСР, є ключовими кроками для успішної євроінтеграції української вищої освіти та суспільства в цілому.

Отже, досвід Херсонщини свідчить про можливість трансформації пережитої колективної травми у ресурс розвитку. Аналіз використаних копінг-стратегій (когнітивних, емоційних та діяльних) дозволяє розробити уніфіковані рекомендації для зміцнення психологічної безпеки в зонах тривалих геополітичних викликів.

References:

1. Богдан, О. (2025). Гідність педагогів Херсонщини як чинник їхньої стійкості в умовах воєнного та інформаційного протистояння російській агресії. Проблеми політичної психології. 18(32). С.182-202.
2. Буровицька, А. І. (2024). Особливості резильєнтності студентів під час навчання в умовах воєнного часу. Наукові записки. Серія: Психологія. (2). 17-23.
3. Гусак Н., Чернобровкіна В., Чернобровкін В., Максименко А., Богданов С., Бойко О. (2017) Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс. Київ: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ. – 216 с.
4. Зливков В. Л., Лукомська С.О., Федан О.В. (2016). Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка. С.173-175.
5. Козігора М.А. (2023). Психологічні особливості прояву моральної травми під час воєнного конфлікту: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії: 053 Психологія. Луцьк. 215 с.
6. Кузікова С., Зливков В., Лукомська С., Щербак Т., Котух О. (2024). Психологічний супровід особистості в умовах війни: навчальний посібник. Київ–Ніжин: Видавець Лисенко М. М.. 260 с.
7. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій: психологічний практикум / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко, В. І. Лагодзінська, В. М. Івкін, О. С. Ковальчук ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.
8. Шевчук, Л. П. (2025). Психологічна стійкість особистості в умовах воєнного стану // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 трав. 2025 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. правових наук України. Вінниця : ХНУВС. С. 398-401.
9. Чорний В. (2024) Психологічна стійкість українських військовослужбовців в ході російсько-української війни: соціальні чинники. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. № 2. С. 139–145.

Transliteration of References:

1. Bohdan, O. (2025). Hidnist pedahohiv Khersonshchyny yak chynnyk yikhnoi stiikosti v umovakh voiennoho ta informatsiinoho protystoiannia rosiiskii ahresii [Dignity of Kherson region teachers as a factor of their resilience in the conditions of military and information opposition to Russian aggression]. Problemy politychnoi psykholohii, 18(32), 182-202. [in Ukrainian].

2. Burovytska, A. I. (2024). Osoblyvosti rezyliientnosti studentiv pid chas navchannia v umovakh voiennoho chasu [Features of students' resilience during studies in wartime conditions]. Naukovi zapysky. Serii: Psykholohiia. (2). 17-23. [in Ukrainian].
3. Husak, N., Chernobrovkina, V., Chernobrovkin, V., Maksymenko, A., Bohdanov, S., & Boiko, O. (2017). Psykhosotsialna pidtrymka v umovakh nadzvychainykh sytuatsii: pidkhid rezyliens [Psychosocial support in emergency situations: a resilience approach]. Pulsary. [in Ukrainian].
4. Zlyvkov, V. L., Lukomska, S. O., & Fedan, O. V. (2016). Psykhodiahnostyka osobystosti u kryzovykh zhyttievykh sytuatsiiakh [Psychodiagnostics of personality in crisis life situations]. Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].
5. Kozihora, M. A. (2023). Psykholohichni osoblyvosti proiavu moralnoi travmy pid chas voiennoho konf iktu [Psychological features of moral trauma manifestation during a military conflict] (Doctoral dissertation). Lutsk. [in Ukrainian].
6. Kuzikova, S., Zlyvkov, V., Lukomska, S., Shcherbak, T., & Kotukh, O. (2024). Psykholohichni suprovod osobystosti v umovakh viiny: navchalnyi posibnyk [Psychological support of personality in war conditions: a study guide]. Vydavets Lysenko M. M.. [in Ukrainian].
7. Karamushka, L. M., Kredentser, O. V., Tereshchenko, K. V., Lahodzinska, V. I., Ivkin, V. M., & Kovalchuk, O. S. (2023). Metodyky doslidzhennia psykhnichnoho zdorovia ta blahopoluchchia personalu orhanizatsii: psykholohichni praktykum [Methods of researching mental health and well-being of organization personnel: a psychological workshop] (L. M. Karamushka, Ed.). Institute of Psychology named after H.S. Kostiuk of the NAPN of Ukraine. [in Ukrainian].
8. Shevchuk, L. P. (2025). Psykholohichna stiikist osobystosti v umovakh voiennoho stanu [Psychological resilience of personality in the conditions of martial law]. In Aktualni problemy suchasnoi nauky v doslidzhenniakh molodykh uchenykh, kursantiv ta studentiv (pp. 398-401). KhNUVS. [in Ukrainian].
9. Chornyi, V. (2024). Psykholohichna stiikist ukrainskykh viiskovosluzhbovtiv v khodi rosiisko-ukrainskoi viiny: sotsialni chynnyky [Psychological resilience of Ukrainian servicemen during the Russian-Ukrainian war: social factors]. Zbirnyk naukovykh prats TsVSD NUOU. (2). 139-145. [in Ukrainian].

Authors

Inna VARNAVSKA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social
and Behavioural Sciences,*

*Kherson State Agrarian and Economic University,
Kropyvnytskyi, Ukraine*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

E-mail: varnavska_i@ksaeu.kherson.ua

Olesia SAMKOVA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social
and Behavioural Sciences,*

*Kherson State Agrarian and Economic University,
Kropyvnytskyi, Ukraine*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4064-2115>

E-mail: samkova_o@ksaeu.kherson.ua

Abstracts

ІННА ВАРНАВСЬКА, ОЛЕСЯ САМКОВА. **Психологічна стійкість жителів Херсонщини в умовах тривалого воєнного конфлікту: чотирирічний ретроспективний аналіз.** У статті здійснено комплексний ретроспективний аналіз динаміки психологічної стійкості (резильєнтності) цивільного населення Херсонської області в період 2022–2026 років. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення безпрецедентного досвіду жителів прифронтового регіону, які пройшли через етапи стрімкої окупації, активного громадянського спротиву і тривалого перебування в умовах щоденних артилерійських обстрілів після звільнення. Психологічна стійкість у контексті воєнного конфлікту розглядається не як статична риса, а як стратегічний ресурс виживання особистості та громади.

На основі аналізу останніх розробок українських вчених і результатів моніторингу ментального благополуччя авторами науково обґрунтовано чотири стадії трансформації стійкості жителів регіону. Доведено, що безперервність навчання та професійна активність педагогів і студентів сприяють стабілізації когнітивних функцій та збереженню суб'єктивного контролю над власним життям. У статті визначено ключові організаційно-психологічні умови, необхідні для успішної євроінтеграції української вищої освіти: запровадження системного психодіагностичного моніторингу, створення університетських «Просторів стійкості» та спеціалізована підготовка кадрів для роботи з наслідками тривалої кризової ситуації. Отримані результати мають практичне значення для розробки програм психологічного супроводу населення в зонах тривалих геополітичних викликів.

Ключові слова: психологічна стійкість, резильєнтність, Херсонщина, адаптація, військовий конфлікт, моральна травма, вища освіта, посттравматичне зростання.

INNA VARNAVSKA, OLESIA SAMKOWA. **Odporność psychologiczna mieszkańców obwodu chersońskiego w warunkach długotrwałego konfliktu zbrojnego: czteroletnia analiza retrospektywna.** W artykule przeprowadzono kompleksową analizę retrospektywną dynamiki odporności psychicznej (rezyliencji) ludności cywilnej obwodu chersońskiego w latach 2022-2026. Aktualność podjętej problematyki wynika z potrzeby naukowego ujęcia bezprecedensowych doświadczeń mieszkańców regionu przyfrontowego, którzy przeszli przez etapy gwałtownej okupacji, aktywnego oporu obywatelskiego oraz długotrwałego przebywania w warunkach codziennych ostrzałów artyleryjskich po wyzwoleniu. Odporność psychiczna w kontekście konfliktu zbrojnego jest traktowana nie jako cecha statyczna, lecz jako strategiczny zasób przetrwania jednostki i wspólnoty.

Na podstawie analizy najnowszych opracowań ukraińskich naukowców oraz wyników monitoringu dobrostanu psychicznego autorzy uzasadnili naukowo cztery etapy transformacji odporności mieszkańców regionu. Wykazano, że ciągłość procesu edukacyjnego oraz aktywność zawodowa nauczycieli i studentów sprzyjają stabilizacji funkcji poznawczych oraz zachowaniu poczucia subiektywnej kontroli nad własnym życiem. W artykule określono kluczowe uwarunkowania organizacyjno-psychologiczne niezbędne dla skutecznej integracji europejskiej ukraińskiego szkolnictwa wyższego, w tym: wprowadzenie systemowego monitoringu psychodiagnostycznego, tworzenie uniwersyteckich „Przestrzeni Odporności” oraz specjalistyczne przygotowanie kadry do pracy z konsekwencjami długotrwałej sytuacji kryzysowej. Uzyskane wyniki mają praktyczne znaczenie dla opracowania programów wsparcia psychologicznego ludności w regionach dotkniętych długotrwałymi wyzwaniami geopolitycznymi.

Słowa kluczowe: odporność psychiczna, rezyliencja, obwód chersoński, adaptacja, konflikt zbrojny, uraz psychiczny, szkolnictwo wyższe, rozwój pourazowy.